

Sinikka Torkkola

JANUSKASVOINEN JOURNALISMIN TUTKIMUS

Pikaisesti ajatellen lääketieteellä ja journalismin tutkimuksella ei ole sen enempää yhteistä kuin mitä nyt yleensä on yhteistä eri tutkimusalojen välillä. Journalismin tutkimus kiinnittyy yhteiskuntatieteelliseen ja humanistiseen tieteen perinteseen. Lääketiede puolestaan mielletään pikemmin luonnontieteisiin kuin humanistiseen tutkimukseen tai yhteiskuntatieteisiin kuuluvaksi. Tosin lääketieteelläkin on yhteiskuntatieteellinen puolensa, minkä vuoksi lääketieteen on sanottu olevan luonnontieteen menetelmiä käyttävä ihmistiede¹. Mutta journalismin ja lääketieteen yhteneväisyys onkin toisaalla: käytännön ja teorian suhteessa.

Lääketiellä on kaksoisrooli: yhtäältä lääketiede on teoriaa ja tiedettä, toisaalta se on parantamisen käytäntöä. Filosofi Hans-Georg Gadamer (1993, 121–132; 2004) kuvaa lääkärin työn kaksoisluonnetta Januksen kasvoilla, joista toiset katsovat ikaikaisiin hoitamisen käytäntöihin ja toiset moderniin lääketieteelliseen tietoon. Kommunikoidessaan potilaan kanssa lääkäri samanaikaisesti toimii sekä vuorovaikutusta rakentavana parantajana että potilaan kantamaa tautia erittelevänä lääketieteilijänä. Käytännössä tämä tarkoittaa, ettei kaikkia hoitopäätöksiä voi perustella tiukan lääketieteellisesti vaan monet valinnat perustuvat hyviksi todettuihin käytäntöihin. Näinhän on journalismissakin. Journalistisen työn käytäntöjä on tutkittu vähän, ja monet käytännöt perustuvat pitkään kokemukseen ja hyviksi todettuihin rutiineihin.

Kokemusperäinen taito määrittää journalismin itseymmärrystä. Hyvää journalismia on taito kertoa maailmasta tarinoita, jotka ovat totuudenmukaisia ja kriittisiä. Vaikka taito on journalistisille käytännöille elinehto, niin journalismin tutkimuksessa taito-näkökulmasta kiinnipitäminen voi estää näkemästä journalismia historiallisena instituutiona. Kun tutkimuksessa ei tunnisteta journalismia sekä taitona että tietona, tutkimus itse saa kahdet kasvot, jotka toisistaan tietämättä ja samanaikaisesti yrittävät kommunikoida sekä tieteellisten että journalististen käytäntöjen kanssa. Tätä salaa toimivaa kaksikasvoisuutta kuvaa esimerkiksi tapa puhua journalismista diskurssin diskurssina.

TUTKIMUS PUOLIMATKAN KROUVISSA

Journalismien tutkimuksessa katseet kääntyivät tekstiin parisenkymmentä vuotta sitten, jolloin tekstiä ryhdyttiin tutkimaan osana todellisuutta eikä ainoastaan sen kuvajaisena. Journalismin teoria ei kuitenkaan ole päässyt irti vanhasta, journalistisia käytäntöjä seurailevasta todellisuuden ymmärtämisen tavasta. Tämä näkyy muun muassa siinä, miten tutkimuksessa määritellään journalismin diskursiivisuus diskurssin diskurssiksi. Tällä tarkoitetaan, että journalismi samanaikaisesti sekä rakentaa todellisuutta että tarjoaa todellisuuden rakentamisen paikan muille toimijoille. Journalismin tutkimus seisoo ikään kuin puolivälissä: yhtäältä tunnustetaan journalismin osallisuus todellisuuden tuottamisessa ja toisaalta journalismia pidetään toisten toimijoiden tuottamien todellisuuksien välittäjänä. Toimijoiden käytännöissä rakentuvaa diskursiivista muodostelmaa on

kuvattu osuvasti verkko-metaforalla. Mutta jos journalismi ymmärretään diskurssin diskurssiksi, on verkko-metafora hankala. Mikä olisi journalismia diskurssin diskurssina kuvaava metafora? Olisiko se, järvi, jossa verkko kelluu, vai puikkari, johon verkko ripustetaan kuivumaan?

Mutta onko journalistinen diskurssi toisenlainen kuin muut diskurssit? Myös kaikki muut tekstit, niin yksityiset kirjeet kuin viralliset asiakirjat, ovat toisten tekstien kudelmia. Journalismin tiedon välittämistä korostavissa käytännöissä on olennaista näyttää, mistä tekstit ovat peräisin. Tämä journalistinen itseymmärrys näyttää salakuljettautuneen journalismin tutkimukseen, jossa diskurssin diskurssi -käsitteellä yritetään sovittaa yhteen kielellisen käänteen tuoma teoreettinen muutos journalistisiin käytäntöihin. Matkalla kohti kielellistä käännettä puhe diskurssin diskurssista pitää journalismin tutkimuksen puolimatkan krouvissa. Tuossa krouvissa on paljon mukavampi turista journalismikritiikistä tavalla, jota voi ymmärtää journalistisen taidonkin näkökulmasta. Kriittisen journalismin tutkimuksen näkökulmasta puolimatkalaisuus on ongelmallista, sillä se voi estää näkemästä journalismia vain yhtenä historiallisena tapana järjestää yhteiskuntaa.

Journalismin kahden puolen, tiedon ja taidon, ymmärtäminen merkitsisi, ettei teoreettista journalismin tutkimusta tarvitsisi väkisin sovittaa yhteen journalististen käytäntöjen kanssa. Kriittisen tutkimuksen tavoitteena olisi ymmärtää journalismia muuttuvana yhteiskunnallisena ja kulttuurisena käytäntönä. Tällainen tutkimus tarvitsisi rinnalleen journalismia taitona ymmärtävää käytännöllispainotteista tutkimusta. Näiden tutkimusten yhdistämisellä olisi kenties mahdollista ymmärtää nykyistä paremmin, miten tieto ja taito kietoutuvat toisiinsa. Siitä voisi olla iloa ja hyötyä journalistien koulutuksessakin.

Tässä *Tiedotustutkimuksen* numerossa pureudutaan niin mediaan, journalismiin kuin viestintäänkin. Juha Herkmanin artikkelissa käsitellään politiikan viiheteellistymistä – ilmiötä, josta on paljon mielipiteitä mutta toistaiseksi aika vähän tutkittua tietoa. Tutkimus perustuu parin vuoden takaisten presidentinvaalien ehdokkaiden ja kampanjatyöntekijöiden sekä median edustajien haastatteluun. Tutkimus osoittaa, ettei viihde ole korvannut politiikan asiajulkisuutta vaan tuonut uusia näkökulmia poliittiseen julkisuuteen. Janne Matikaisen artikkelissa tartutaan ajankohtaiseen aiheeseen, sosiaaliseen mediaan. Tutkimuksessa eritellään sosiaalista mediaa osallistumismotiivien, CMC-teorioiden, verkkoyhteisöllisyyden sekä joukkojen psykologian näkökulmista. Vienna Setälän artikkelissa paneudutaan tiedeviestintään ja analysoidaan keskustelua, jota käytiin suomalaisten evoluutio-teorian ymmärtämisestä. Pekka Aula puolestaan pureutuu organisaationviestinnän ajankohtaiseen kysymykseen siitä, millainen merkitys verkolla on organisaation maineella. Heikki Hellmannin selvittää katsauksessaan, että television digitalisoituminen on lisännyt ohjelmien määrää; sisällöllisesti ohjelmatarjonta sen sijaan ei ole monipuolistunut.

Viitteet

- 1 Ks. Juntunen, Martti & Mehtonen, Lauri (1977, 23) Ihmistieteiden filosofiset perusteet. Helsinki: Gummerus.

Kirjallisuus

Gadamer, Hans-Georg (1993) *Über die Verborgenheit der Gesundheit. Aufsätze und Vorträge.* Frankfurt am Main: Bibliothek Suhrkamp.

Gadamer, Hans-Georg (2004) *Filosofia ja käytännöllinen lääketiede.* Filosofinen aikakauslehti niin & näin 3/2004, 120–121. (Suom. Jussi Naukkarinen)